

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

ЛЯШЕНКО О. В.,

докторант, здобувач PhD д. ф. права
(Міжрегіональна Академія
управління персоналом)

УДК 347.7+346.5(+7,+9)

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ
СПЕЦІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗОНИ «РЕНІ»

Ставлячи питання про специфіку застосування законодавства про СЕЗ, а зокрема СЕЗ «Рені», є необхідним досліджувати такі аспекти, як особливості дії та застосування; аналіз законодавства, що регулює дані правовідносини. Потребують усунення недоліки та протиріччя в існуючій правовій базі функціонування СЕЗ «Рені», потрібні зміни як базових законів, так і окремих СЕЗ. Потребують змін положення законодавства щодо прийняття державою фактичних та дієвих гарантій і обов'язків стосовно незмінності положень законодавства про СЕЗ.

Ключові слова: спеціальна економічна зона (СЕЗ), спеціальна економічна зона «Рені» (СЕЗ «Рені»).

Задаваясь вопросами о специфике применения законодательства о СЭЗ, СЭЗ «Рени», необходимо исследовать такие аспекты, как особенности действия и применения; анализ законодательства, регулирующего данные правоотношения. Требуется устранения недостатка и противоречия в существующей правовой базе функционирования СЭЗ «Рени», нужны изменения как базовых законов, так и отдельных СЭЗ. Требуется изменения законодательства относительно принятия государством фактических и действительных гарантий и обязанностей неизменности положений законодательства о СЭЗ.

Ключевые слова: специальная экономическая зона (СЭЗ), специальная экономическая зона «Рени» (СЭЗ «Рени»).

Asking a questions about the specifics of the law about SEZ, the SEZ “Reni” it is necessary to research aspects such as: features of performance and applications, analysis of the legislip, which regulates such legal relationship. It is necessary to eliminate the gaps and contradictions in the existing legal framework SEZ “Reni”, to change the basic laws and specific SEZ. It is necessary to change the provisions of the law about state undertaking obligations and effective guarantees concerning the immutability of legislation about SEZ.

Key words: special economic zone (SEZ), special economic zone Reni (SEZ “Reni”).

Вступ. Правовий статус спеціальних економічних зон в Україні визначається Законом України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13 жовтня 1992 року з наступними змінами та доповненнями [1]. Стосовно спеціальної економічної зони «Рені» – то це Закон України «Про спеціальну економічну зону «Рені» від 23 березня 2000 року з наступними змінами та доповненнями [2].

Постановка завдання. Метою статті є дослідження окремого питання функціонування спеціальних судів та їх та законодавчого положення за законодавством про СЕЗ, зокрема на прикладі СЕЗ «Рені».

Результати дослідження. Порядок створення і ліквідації та механізм функціонування спеціальних (вільних) економічних зон на території України, загальні правові і економічні основи їх статусу, а також загальні правила регулювання відносин суб'єктів економічної діяльності цих зон з місцевими Радами народних депутатів, органами державної виконавчої влади та іншими органами визначив Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» [1].

Зазначеним вище Законом визначений правовий статус СЕЗ. Так, спеціальна (вільна) економічна зона це, перш за все, частина території України, на якій встановлюються і діють спеціальний правовий режим економічної діяльності та порядок застосування і дії законодавства України [1].

Створення спеціальних (вільних) економічних зон є необхідною умовою розвитку економіки такої зони, регіону та в цілому України, а самі спеціальні (вільні) економічні зони є ефективним інструментом залучення іноземних інвестицій, сприяння їм, активізації спільно з іноземними інвесторами підприємницької діяльності для нарощування експорту товарів і послуг, поставок на внутрішній ринок високоякісної продукції та послуг, поліпшення використання природних і трудових ресурсів й збереження існуючих та створення нових робочих місць, залучення і впровадження новітніх технологій, ринкових методів господарювання, створення і розвитку сучасної виробничої, транспортної та ринкової інфраструктури, активізації експорту, збільшення поставок високоякісних товарів і послуг, сприяння розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, підприємництва та прискорення соціально-економічного розвитку України [1, ч. 2 ст. 1].

Стосовно типів СЕЗ та відповідно до їх функціонального призначення можливі відповідні ним види економічної діяльності. На території України можуть створюватись спеціальні (вільні) економічні зони різних функціональних типів: вільні митні зони і порти, експортні, транзитні зони, митні склади, технологічні парки, технополіси, комплексні виробничі зони, туристсько-рекреаційні, страхові, банківські тощо. Окремі зони можуть поєднувати в собі функції, властиві різним типам спеціальних (вільних) економічних зон, зазначених у статті 3 Закону України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» [1].

Статус і територія спеціальної (вільної) економічної зони, а також строк, на який вона створюється, визначаються Верховною Радою України шляхом прийняття окремого закону для кожної спеціальної (вільної) економічної зони [1, ст. 2].

Закон України «Про спеціальну економічну зону «Рені» [2] (неважко здогадатись вже за визначенням (назвою) самого нормативно-правового акту про його територіальну юрисдикцію), Положення про СЕЗ «Рені», затверджене постановою Кабінету Міністрів України 27.08.2000 р. за № 1344 [6], і Порядок реєстрації суб'єктів СЕЗ «Рені», затверджене розпорядженням Ренійської райдержадміністрації 16.02.2001 р. за № 54/а-2001 [7], визначають порядок створення, функціонування та ліквідації спеціальної економічної зони «Рені».

На території спеціальної (вільної) економічної зони діє законодавство України з урахуванням особливостей, передбачених законодавством [1, ст. 4].

Частиною 3 статті 9 Закону України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» [1] було визначено, що суди, правоохоронні органи, а також органи контролю за додержанням екологічних, санітарних та інших норм керуються при здійсненні своїх функцій чинним законодавством України, за винятками, передбаченими законодавчим актом про конкретну спеціальну (вільну) економічну зону. Однак Закон України «Про спеціальну економічну зону «Рені» [2], зокрема стаття 2, по-перше, таких винятків не містить, по-друге ж, зазначена стаття Закону України «Про спеціальну економічну зону «Рені» вказує, що законодавство України у СЕЗ «Рені» діє з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон».

Далі, наприклад, статтею 16 Закону України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» [2] було гарантовано, що тимчасове припинення економічної діяльності можливе лише у разі порушення Законів про СЕЗ і відповідно до рішення судів, що діють на території СЕЗ. Розглянемо положення цієї статті стосовно судів на території СЕЗ більш конкретно. Так, організацію судової влади та здійснення правосуддя в Україні, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і забезпечує право кожного на справедливий суд, визначає безпосередньо Закон України «Про судоустрій і статус суддів» [3].

Судова система України складається з судів загальної юрисдикції, система яких відповідно до Конституції України будується за принципами територіальності, спеціалізації (розгляд цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення [3, п. 1 ст. 18]) та інстанційності (місцеві суди, серед яких відповідно до статті 21 [3] є місцеві загальні суди: районні, міжрайонні, районні у містах, міські та міськрайонні суди; місцеві господарські суди: господарські суди Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя; місцеві адміністративні суди: окружні адміністративні суди; апеляційні, вищі спеціалізовані суди та Верховний Суд України, який є найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції – пункти 1-2 статті 17 [3], – всі вони утворюють єдину систему, а Конституційний Суд України виступає єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні [3, п. 1 ст. 3].

Що ж стосується порядку утворення і ліквідації судів загальної юрисдикції, то такі суди загальної юрисдикції утворюються, у тому числі, шляхом реорганізації, та ліквідовуються Президентом України на підставі пропозиції Державної судової адміністрації України [3, п. 1 ст. 19].

Чинними й на момент прийняття законодавства про СЕЗ Законами Української РСР та України «Про судоустрій України» [4, ст. 8; 5, п. 1 ст. 20] питання створення судів визначало майже так само: це рішення мав прийняти остаточно тільки Президент України.

Прийняттю рішення Президента України про створення судів мало передувати подання Голови Верховного Суду України, або голови вищого спеціалізованого суду, або Міністра юстиції України [4, ст. 8], яке згодом, а саме 07.02.2002 р., згідно з новою редакцією Закону України «Про судоустрій України» було змінено на іншу формулу – подання Міністра юстиції України, погоджене з Головою Верховного Суду України або головою відповідного вищого спеціалізованого суду [5, п. 1 ст. 20].

Не стало нововведенням й положення п. 2 ст. 20 Закону України «Про судоустрій України» [5], за яким місцезнаходження і статус суду мали визначатися з урахуванням наступних двох базових принципів: принципу територіальності (адміністративно-територіального устрою) та принципу спеціалізації. Ця норма була передбачена і в попередній редакції Закону Української РСР «Про судоустрій України», зокрема в п. 1 ст. 18 [4].

Тобто можна стверджувати, що до проведення судової реформи 2010 року питання принципу територіальності та спеціалізації були передбачені в Законах як про судоустрій, так і про СЕЗ.

У той же час слід зазначити, що Законом України «Про судоустрій України» [5, п. 2 ст. 18] так само, як і Законом Української РСР «Про судоустрій України» [4, ст. 20, ст. 21], при визначенні системи судів загальної юрисдикції не було визначено таких особливих чи спеціальних судів, які мали б діяти за територіальним принципом та принципом спеціалізації в СЕЗ.

Так, Законом України «Про судоустрій України», статтею 19 [5], була визначена спеціалізація судів загальної юрисдикції. У системі судів загальної юрисдикції утворюються тільки загальні та спеціалізовані суди окремих судових юрисдикцій.

У свою чергу, спеціалізованими судами стали господарські, адміністративні та інші суди, визначені як спеціалізовані суди [5, п. 2 ст. 19].

При цьому цікавим положенням слід вважати, що у судах різних судових юрисдикцій може запроваджуватися спеціалізація суддів з розгляду конкретних категорій справ даної юрисдикції [5, п. 3 ст. 19]. Цікавим дане положення є тому, що воно могло б ліквідувати

прогалину законодавства щодо відсутності створених спеціалізованих судів СЕЗ, які мали б існувати за Законом України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» [1].

Що ж стосується нині чинної редакції Закону України «Про статус суддів та судоустрій України», то підставами утворення чи ліквідації суду є зміна визначеної цим Законом системи судів, потреба поліпшити доступність правосуддя, необхідність оптимізації видатків державного бюджету або зміна адміністративно-територіального устрою [3, ч. 1 п. 3 ст. 19].

У пункті 2 статті 12 Закону України «Про спеціальну економічну зону «Рені» [2] лише під час процедури ліквідації самої СЕЗ «Рені» встановлені певні гарантії, які, зокрема, стосуються судового захисту. Тобто спори між органами управління СЕЗ «Рені», суб'єктами СЕЗ «Рені» та ліквідаційною комісією, що можуть виникнути у зв'язку з ліквідацією СЕЗ «Рені», підлягають розгляду в судах України, а спори за участю іноземних суб'єктів господарської діяльності – у судах за погодженням сторін, у тому числі за кордоном. Отже, зазначеною нормою Закону було визначено, що відповідно до встановленого процесуального права (чи то цивільного, чи господарського, чи адміністративного) регулюється питання звернення до суду загальної юрисдикції лише суб'єктів СЕЗ, лише під час ліквідації СЕЗ, та введено норму «договірною» порядку, який мав встановлюватися сторонами під час розгляду їх спору у суді. Що ж стосується нерезидентів – іноземних компаній-інвесторів, їх звернення до суду може відбуватись й за кордоном. Остання норма є досить суттєвим положенням щодо гарантії захисту інвестицій для іноземних інвесторів. Не є секретом, що іноземні інвестори більше довіряють своїм судам чи міжнародним спеціалізованим судам, ніж судам в Україні.

З цього приводу слід зазначити, що сам Європейський суд з прав людини неодноразово звертав увагу на недосконалість чинного законодавства України і необхідність дотримуватися принципу правової визначеності.

Так, у рішенні від 06.11.2008 р. (Заява № 17283/02) у справі «Слоєв проти України» зазначено таке: «Суд вважає, що відсутність чітко сформульованих положень законодавства не відповідає критерію «передбачуваності закону» для цілей п. 1 ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Суд також нагадує, що практика, яка виникла у зв'язку із законодавчою прогалиною і яка не передбачається ні конкретним положенням законодавства, ні будь-яким судовим рішенням, сама по собі суперечить принципу юридичної визначеності, який імплікований Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод і який становить один із основних елементів верховенства права» (також справи «Барановський проти Польщі» (Baranowski v. Poland), № 28358/95, п. 55, ECHR 2000-III, і «Кавка проти Польщі» (Kawka v. Poland), № 25874/94, п. 51, від 09.01.2001 р.) [8, п. 53].

А у рішенні від 18.12.2008 р. (Заява № 48068/06) у справі «Новік проти України» Європейський суд з прав людини зазначив, що надзвичайно важливою умовою є забезпечення загального принципу юридичної визначеності. Вимога «якості закону» у розумінні п. 1 ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод означає, що коли національний закон передбачає можливість позбавлення свободи, такий закон має бути достатньо доступним, чітко сформульованим і передбачуваним у своєму застосуванні для того, щоб виключити будь-який ризик свавілля (див. «Барановський проти Польщі» (Baranowski v. Poland), заява № 28358/95, пп. 50-52, ECHR 2000-III; та «Худойоров проти Росії» (Khudoyorov v. Russia), № 6847/02, п. 125, ECHR 2005-X (витяги)) [9, п. 19].

Таким чином, визначені Законом України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» [1] спеціалізація та територіальна юрисдикція судів, що діють на території спеціальної (вільної) економічної зони, є нормою, яка, по-перше, ніколи «не працювала», по-друге, з прийняттям судової реформи, зокрема Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [3], є прямим порушенням пункту 2 статті 3 цього Закону [3], згідно з яким створення надзвичайних та особливих судів не допускається. Очевидно, що з часу прийняття Закону України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» [1] відбулись докорінні зміни не тільки

в економіці України, яка є першочерговим двигуном у створенні СЕЗ, а й у законодавстві України, що стосуються, зокрема, й судоустрою, і ці всі чинники вимагають перегляду діючого законодавства стосовно СЕЗ.

Висновки. Чинне законодавство вимагає внесення низки доповнень, необхідно виключити спірні положення Закону щодо створення спеціальних судів в СЕЗ.

Необхідно уточнити особливості дії законодавства України у СЕЗ «Рені», отже, можливо зробити висновок, що законодавство про СЕЗ, СЕЗ «Рені» з питань їх функціонування, діяльності потребують внесення змін до законодавства.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13.10.1992 р. № 2673-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2673-12/print1444205782517283>.

2. Закон України «Про спеціальну економічну зону «Рені» від 23.03.2000 р. № 1605-ІІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1605-14/print1444635454068856>; редакція станом на 23.03.2000 р. – <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1605-14/ed20000323/print1442827829425319>.

3. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р. № 2453-VІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2453-17/print1444486515721867>.

4. Закон Української РСР «Про судоустрій України» від 05.06.1981 р. № 2022-X. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2022-10/print1444486515721867>.

5. Закону України «Про судоустрій України» від 07.02.2002 р. № 3018-ІІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3018-14/print1444486515721867>.

6. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2000 р. № 1344 «Про спеціальну економічну зону «Рені» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1344-2000-%D0%BF/print1444486515721867>.

7. Додаток до розпорядження Райдержадміністрації від 16.02.2001 р. №54/а-2001 «Порядок реєстрації суб'єктів СЕЗ «Рені». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gue.odessa.gov.ua/regulyatorna-politika1/restr-regulyatornih-aktv/restr-dyuchih-regulyatornih-aktv-rajderzhadmnrstracj/renjska-rda/pro-zatverdzhennya-poryadku-restrac-subktiv-sez-ren/>.

8. Рішення від 06.11.2008 р. (Заява № 17283/02) у справі «Слоєв проти України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_433/print1443620003787888.

9. Рішення від 18.12.2008 р. (Заява № 48068/06) у справі «Новік проти України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_442/print1444486515721867

